

Н. В. Резнікова,

д. е. н., доцент, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

О. А. Іващенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту

ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НОВИХ ЦЕНТРІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

N. Reznikova,

Doctor of Economics, Associate Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Ivashchenko,

PhD (Econ.), associate Professor of the Department of management of foreign trade activities The national Academy of statistics, accounting and audit

THE PROSPECTS OF UKRAINE'S TRADE RELATIONS' TRANSFORMATION IN CONTEXT OF GROWING ECONOMIC POWER OF DEVELOPING COUNTRIES AS NEW CENTERS OF STRATEGIC PARTNERSHIP

Проаналізовано перспективи трансформації торговельних відносин Україні з врахуванням становлення нових центрів продукування економічного росту в країнах, що розвиваються. Обґрунтовано необхідність регулювання імпорту з метою оптимізації його структури та запропоновано перелік відповідних стабілізаційних заходів для вирішення стратегічних завдань з інтеграції у світовий ринок.

Paper analyzes the prospects of Ukraine's trade relations' transformation in context of growing economic power of developing countries; discusses the necessity of import regulation in order to optimize its structure. The article observes a list of appropriate stabilization policy to the strategic objectives of integration into the world market.

Ключові слова: анкерні країни, полюси зростання, глобальне управління, торговельна залежність, торговельна взаємозалежність, зовнішня торгівля.

Key words: anchor countries, poles of growth, global governance, trade dependence, trade interdependence, foreign trade.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Вихід з фінансової кризи 2008—2009 років був ознаменований для світової економіки зародженням нових полюсів зростання, під якими ми розглядаємо економіки країн, що розвиваються, які закладають підвалини глобального зростання на тлі майже нульових показників зростання в країнах з розвинутою економікою. Феномен зрушення центрів сили у світовій економічному просторі не є новим явищем, адже протягом всієї економічної історії кожна фаза зростання світової економіки була обумовлена невеликою кількістю країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконаливо засвідчує, що питання забезпечення економічної безпеки України крізь призму формування оптимальної зовнішньоекономічної політики потрапило в дослідницький ракурс багатьох вітчизняних науковців, серед яких: О. Білорус, В. Будкін, Я. Жаліло, Д. Лук'яненко, А. Поручник, Є. Панченко, А. Румянцев, Н. Татаренко, Г. Фелюк, А. Філіпенко та інші. Так, В. Сіденко зазначає, що за нових політичних умов економічні відносини з Росією можуть будуватися поза преференційними ре-

жимами економічних відносин, винятково на основі загальноновизнаних принципів міжнародного права та норм СОТ [9]. І. Бураковський, В. Мовчан обґрунтовано стверджують, що членство в СОТ слід розглядати як процес, використання позитивного потенціалу якого визначається національною економічною політикою, станом світової та національної економіки, вмінням ефективно розвивати та здійснювати те, що називається економічною дипломатією [1].

Зарубіжні автори — Д.Р. Доусон, М.З. Мальський, Е. ван Дузер, М. Микієвич, Р. Москалик, Р. Чайту [1], Р. Раджан [5], М. Спенс [6] зосереджують свої наукові інтереси на вивченні феномену так званих "нових центрів економічного росту", що мають значний економічний і політичний вплив у своїх регіонах і відіграють все більшу роль у формуванні міжнародних відносин, складають важливу цільову групу співробітництва для розвинених європейських країн [4]. Зокрема, в документах, що описують стратегії економічного розвитку Німеччини й Франції, для виокремлення групи пріоритетних країн-партнерів зустрічаються нові терміни — "нещодавно індустріалізовані країни та регіони (NIC), "нові донори", БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай) або N-11 (Next 11).

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Такий досвід усвідомленого акцентування на нових центрах стратегічного партнерства може бути корисним і для України. Для висвітлення сучасного стану і перспектив потенційного співробітництва між Україною і альтернативними гравцями, ми пропонуємо дослідити концепцію "анкерних країн".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Країна кваліфікується нами як анкерна залежно від розміру свого національного ВВП щодо ВВП географічного регіону, в якому вона перебуває. Країни, перераховані в списку Комітету сприяння розвитку країн, що розвиваються та з перехідною економікою, чий ВВП є або найбільшими у регіоні, або на них припадає не менше 20 відсотків від залишку ВВП найвищого ВВП країни, вважаються анкерними країнами.

Ми ідентифікуємо п'ятнадцять анкерних країн, серед яких до анкерних країн першого ешелону відносимо Бразилію, Росію, Індію, Китай, ПАР; до висхідних анкерних країн — Індонезію, Таїланд, Аргентину, Мексику, Туреччину, Єгипет, Іран, Саудівську Аравію, Пакистан, Нігерію, втім сама по собі класифікація не концентрується на висновках про потенційний позитивний або негативний характер впливу анкерної країни, а припускає, що співробітництво в галузі розвитку з цими країнами має важливе значення для досягнення цілей на національному або регіональному рівнях. Анкерна концепція країн може бути легко активізована й допомагає спрямувати розвиток політичних дебатів у правильному напрямі: від старої опікунської концепції, яка лежить в основі поняття донор-реципієнт, до концепції загальної відповідальності в багатополярному світі.

Тільки деякі з них мають змогу робити внесок у глобальне управління, але всі вони мають велике значення для регіонального управління. Ключовим пунктом запропонованої концепції є те, що є різні анкерні країни для різних регіонів, що підтверджує проведений аналіз ступеня щільності торгових зв'язків в межах кожної із груп (анкерних країн першого ешелону та висхідних анкерних країн) (табл. 1).

Сучасні тенденції засвідчують, що анонсовані переваги лібералізації торгівлі не уніфікують прояви відносин залежності країн, але передбачають можливість співіснування різних варіантів їх модифікації — від ідеально симетричної економічної залежності, за якою обидві держави однаковою мірою залежать одна від одної (Бразилія-РФ і РФ-Бразилія з показником 0,003) до ідеально асиметричної економічної залежності, яка виникає тоді, коли одна держава повністю залежить від свого торгового партнера, який, в свою чергу, майже не залежить від першої країни (Таїланд-Саудівська Аравія (0,03) і Саудівська Аравія-Таїланд (0,00); Пакистан-Мексика (0,01) і Мексика-Пакистан (0,00)). Діадні зв'язки допускають прояв економічної вразливості (КНР від Індонезії (0,008); КНР від Таїланду (0,008); Бразилія від Аргентини (0,01)) й економічної залежності (Індонезія від КНР (0,058), Таїланд від КНР (0,174)) (рис. 1).

Водночас, якщо розглядати ступінь ваги торговельних зв'язків перелічених країн в межах Групи двадцяти, констатуємо певні асиметрії у впливі, що справляють анкерні країни першого ешелону й висхідні. Так, зокрема, за показниками щільності (0,28) й кількості зв'язків (5) Бразилія, ПАР й Саудівська Аравія обійшли Індію, Індонезію й Туреччину (з відповідно 0,22 й 4) та Російську Федерацію з Аргентиною (з відповідно 0,17 й 3). Тут варто акцентувати увагу на тому, що здатність продукувати розгалужену систему взаємозв'язків завжди виступала ознакою країн центру.

Втім, щоб підтримувати темпи зростання і бути справжніми полюсами зростання, економікам, що роз-

Таблиця 1. Анкерні країни в регіональному розрізі

Регіон	Анкерні країни першого ешелону	Висхідні анкерні країни
Східна Азія і Тихоокеанський регіон		Індонезія
	Китай	
		Таїланд
Латинська Америка і Карибський регіон		Аргентина
	Бразилія	
		Мексика
Європа і Центральна Азія		Туреччина
	Росія	
		Єгипет
Середній Схід і Північна Африка (МЕНА)		Іран
		Саудівська Аравія
Південна Азія	Індія	
Африка на південь від Сахари		Пакистан
	Південно-Африканська Республіка	
		Нігерія

Джерело: укладено авторами

виваються, необхідно буде провести структурні зміни, які будуть забезпечувати потенціал незалежного від розвинених країн зростання, з внутрішньою рушійною силою, шляхом поєднання досягнень сталого розвитку та надійного внутрішнього попиту. Такі прогнози справдяться лише за умови забезпечення достатнього рівня заощаджень, що відповідатиме інвестиційним можливостям капіталу, який ефективно розміщувався б, дозволяючи не лише сприяти впровадженню нових технологій, а й створювати інновації.

Більше того, акцентуємо увагу на тому факті, що потенційні полюси зростання економік, що розвиваються характеризуються відмінностями у визначенні драйверів їхнього розвитку. Так, полюси зростання Східної Азії, такі як Китай і Корея, історично значною мірою залежали від експортно-орієнтованого зростання, у той час як у країнах Латинської Америки таких, як Бразилія і Мексика, внутрішнє споживання відіграло більш важливу роль. З появою значного середнього класу в країнах, що розвиваються, і демографічних переходів, що зараз відбуваються в декількох великих країнах Східної Азії, сильніші тенденції споживання, ймовірно, переважатимуть, що, в свою чергу, можуть слугувати джерелом сталого зростання світової економіки. Сильні інвестиційні тенденції також можуть стати рушійною силою зростання світової економіки і збільшення продуктивності праці в країнах з економікою, що розвивається. Водночас зміни в сукупному попиті, які були викликані змінами в специфіках полюсів зростання, можуть мати істотний вплив на найменш розвинені країни, зростання яких часто залежать від зовнішнього попиту.

В якості групи потенційних полюсів зростання економіки, що розвиваються, мають все більший вплив на глобальні інвестиції, торгові потоки і глобальні дисбаланси. Там вже відбулись відчутні зрушення у світовій торгівлі та інвестиційних моделях. Це виразилось, в першу чергу, в більшому обсязі капітальних потоків за напрямом Південь-Південь. Динаміка глобальних дисбалансів, яка зараз розгортається, буде залежати від політики, що приймається урядами, так само, як вони залежать від приватної торгівлі і потоків капіталу, які виникають у відповідь на таку політику. Зусилля щодо сприяння розвитку фінансового ринку, наприклад, можуть допомогти зменшити схильність до надлишкових обсягів заощаджень і сприяти адаптації ситуації в країнах з дуже великими профіцитами поточного рахунку. Аналогічно, підсилення ділового середовища для експорту може допомогти країнам з дефіцитом збалансувати їх поточні рахунки.

Серед анкерних країн найбільше вражає відмінність Китаю: єдина економіка, що розвивається, що, безсумнівно, вже може бути класифікована як полюс зростан-

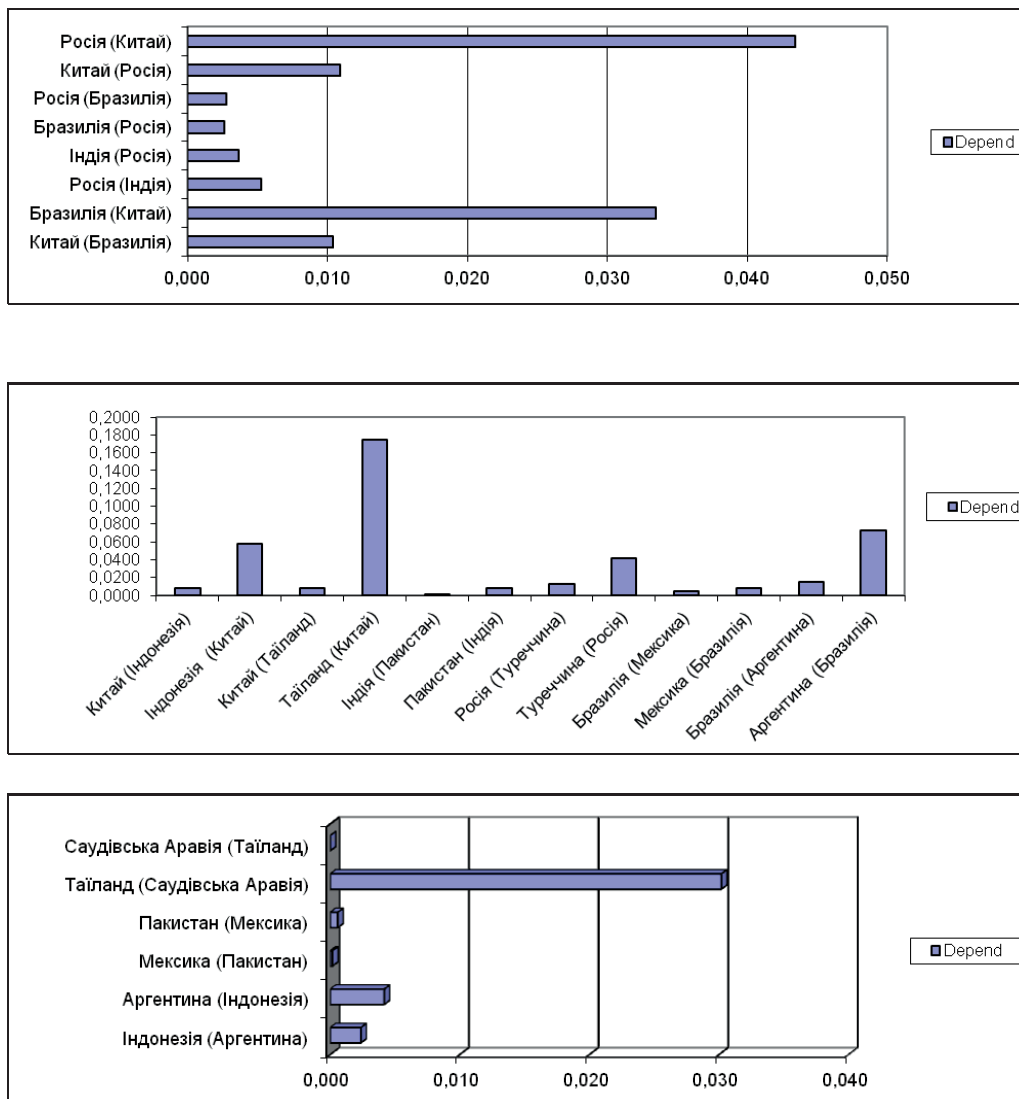

Рис. 1. Економічна взаємозалежність в межах анкерних країн

Джерело: розроблено авторами на основі даних: Trademap [Electronic resource] / International Trade Center. — Mode of access: <http://www.trademap.org/>

ня. До інших країн — потенційних полюсів зростання, репрезентованих анкерними країнами, належать Індія та Росія, дві анкерні країни першого ешелону, разом з кількома іншими швидкозростаючими країнами такими, як Корея, Малайзія, Сінгапур і Туреччина, деякі з яких включені до групи країн, що розвиваються, Next-11.

Слід визнати високу залежність України від обмеженої кількості партнерів, що дозволяє констатувати неістотне використання потенціалу як власне нашої держави (розвінчуючи міф про її високу інвестиційну привабливість, деформовану високим рівнем корупції та низьким рівнем прозорості господарської діяльності на тлі політичних негараздів), так і самою Україною від можливостей фінансової глобалізації.

Україні з об'єктивних обставин доводиться мати справу з низкою супутніх викликів: з одного боку, наявний дефіцит енергоносіїв, а, з іншого, структура промислового виробництва — енерговитратна. Крім того, це неодмінно корелюється зі складними відносинами залежності у політичній площині, про що свідчить український досвід вирішення енергетичних питань з основним постачальником ресурсів Російської Федерацією. Але одночасно й жорсткі критерії реалізації курсу країни у бік Європейського Союзу позначаються на втрахах політичної правлячої еліти України, передусім, у площині соціального самопочуття громадян, а також у гуманітарному секторі, де запропоновані партнерами

кроки є не популярними, а в деяких випадках конфронтаційними щодо ціннісних орієнтирів та вподобань переважної більшості громадян держави (супроводження стабілізаційних кредитів МВФ необхідністю реалізації низки реформ). Це викликає дисбаланс у суспільстві, що, у свою чергу, ускладнює прийняття системних рішень в економічній площині. До цього додаються (у зв'язку зі структурою промисловості) не врівноважені можливості держави в експортно-імпортному векторі, що дає нам змогу в теоретичному сенсі зосередитися на торговельних відносинах.

Поняття значимості стосується важливості торговельних відносин щодо інших торговельних відносин. Значимість торгівлі для однієї країни у двосторонніх торговельних відносинах не обов'язково повинна бути такою, як і для її торгового партнера. Наприклад, у випадку торговельних відносин України з ЄС значення цих відносин значно більше саме для України, ніж для ЄС [10]. Замість того, щоб робити висновки на основі якісної різниці між поняттями чутливості та вразливості (а їх розмежувати досить складно), варто розглядати значимість як один із аспектів взаємозалежності, що класифікується як певна безперервна концепція. Нижні рівні значимості подібні до поняття чутливості, а більш високі рівні схожі на вразливість.

Інший ключовий аспект, на який ми звертатимемо увагу при трактуванні поняття взаємозалежності, — це

Таблиця 2. Коефіцієнти взаємозалежності України та її найбільших торговельних партнерів

Дата	<i>TradeShare_{ij}</i>					
	Росія	Пострадянські країни	ЄС	США	КНР	Анкерні країни (Бразилія, КНР, Індія)
01.01.1996	0,304	0,085	0,165	0,020	0,018	0,007
01.01.1997	0,277	0,092	0,209	0,023	0,029	0,010
01.01.1998	0,236	0,049	0,206	0,026	0,020	0,008
01.01.1999	0,222	0,054	0,198	0,023	0,023	0,011
01.01.2000	0,287	0,097	0,265	0,033	0,042	0,013
01.01.2001	0,254	0,106	0,275	0,027	0,020	0,010
01.01.2002	0,229	0,091	0,286	0,024	0,023	0,011
01.01.2003	0,289	0,099	0,369	0,027	0,034	0,021
01.01.2004	0,318	0,098	0,364	0,037	0,028	0,021
01.01.2005	0,262	0,093	0,290	0,021	0,032	0,020
01.01.2006	0,255	0,114	0,323	0,024	0,032	0,019
01.01.2007	0,285	0,136	0,351	0,024	0,036	0,020
01.01.2008	0,258	0,157	0,347	0,035	0,045	0,022
01.01.2009	0,119	0,062	0,136	0,008	0,023	0,012
01.01.2010	0,322	0,089	0,291	0,023	0,054	0,028
01.01.2011	0,344	0,101	0,308	0,026	0,059	0,030
01.01.2012	0,240	0,078	0,231	0,021	0,051	0,024
01.01.2013	0,212	0,064	0,229	0,022	0,053	0,028
01.01.2014	0,197	0,060	0,225	0,019	0,055	0,039

Джерело: розроблено авторами на основі даних: Trademap [Electronic resource] / International Trade Center. — Mode of access: <http://www.trademap.org/>

симетрія у залежності між державами. Зазначається, що значимість економічних відносин може варіюватися у діаді, а симетрія позначає відносну рівнозначність економічної взаємозалежності. Ідеальна симетрія може існувати, коли, наприклад, обидві держави однаковою мірою залежать одна на одній. Ідеальна асиметрія виникає тоді, коли одна держава повністю залежить від свого торгового партнера, але цей партнер майже не залежить від першої країни. Втім, з огляду на те, що залежність кожної держави є функцією суми обсягів експорту й імпорту між ними і якщо ця сума не дорівнює нулю для однієї держави в діаді, то сума також відмінна від нуля і для іншої держави. Тому випадок, коли одна держава є абсолютно незалежною від іншої держави, можливий лише за умови, що й інша держава є також повністю незалежною.

Взаємозалежність (*TradeShare_{ij}*) є найвищою, коли обидві держави повністю покладаються одна на одну в торговій сфері, тобто, коли обидва показники — значимості і симетрії — близькі до 1. Менші показники значимості або симетрії зменшуватимуть загальний рівень взаємозалежності пари країн, а високі рівні обох показників необхідні для найвищих рівнів взаємозалежності.

Прикметно, що під впливом глобальної економічної розбалансованості у 2014 р. продовжилася започаткована у 2012 р. тенденція до погіршення показників зовнішньої торгівлі України. Зменшення відбулося за більшістю товарних груп. Скорочення експорту зумовлено такими чинниками: ціновою ситуацією на основних експортних ринках; високими врожайми зернових культур в інших країнах; обмеженістю сировини для виробництва соняшникової олії; воєнними конфліктами в країнах Близького Сходу, що призвели до стрімкого зниження торговельних операцій з цим регіоном; протекціоністськими заходами країн — торговельних партнерів; проблемами з отриманням сировини для виробництва експортованої продукції (зокрема, в хімічній та нафтопереробній промисловості); збереженням експортних обмежень в Україні.

Результати розрахунків показника *TradeShare_{ij}* для України й її окремих торговельних партнерів ЄС, РФ, пострадянських країн, КНР, США та групи анкерних

країн у складі Бразилії, Індії, дозволяє дійти наступних висновків (табл. 2):

1. Торгові відносини України з РФ та ЄС характеризуються як значимі й такі, що засвідчують про вразливість української економіки від їхньої динаміки.

2. Відслідковується поступове зменшення відносної вразливості торгових відносин України із РФ.

3. Торговельна взаємозалежність України та пострадянських країн (за винятком РФ) характеризується високою волатильністю та зменшенням показнику вразливості.

4. Висока вразливість залежності України від ринку РФ (коефіцієнт 0,197) та ЄС (0,225) свідчить про відсутність ознак незалежності в українських реаліях господарювання, адже останні передбачають маневрування між симетрично значимими партнерами.

5. У взаємовідносинах України та ЄС період з 2000 по 2008 роки виокремлено як такий, що найвиразніше засвідчував про зростання частки торгівлі з ЄС у загальній структурі експорту й імпорту України;

6. Україно-американські торговельні зв'язки засвідчують відсутність динаміки.

7. Вступ України до СОТ не позначився на зменшенні вразливості України від торговельних зв'язків з її основними партнерами [3].

8. Динаміка коефіцієнтів взаємозалежності, побудованих для діади Україна-КНР засвідчує про зростання чутливості їхніх торговельних взаємозв'язків.

9. Зафіксоване істотне зростання значимості торговельних взаємозв'язків України з анкерними країнами засвідчує про наявні асиметрії у взаємовідносинах із ними, що, зокрема, віддзеркалюється у показниках чутливості торговельної залежності від КНР.

10. Показники взаємозалежності, отримані для України за 2009 рік, свідчать про вірогідну похибку вихідних статистичних даних, розміщених на офіційному сайті Державної служби статистики України, адже результати для всіх задекларованих в аналізі країн свідчать про зниження частки останніх в структурі експорту й імпорту України, що саме по собі неможливе.

Таким чином, дані, проаналізовані за 2014 рік, свідчать про невинне зменшення торговельної залеж-

Таблиця 3. Коефіцієнти залежності росту ВВП України від торговельних зв'язків з її партнерами

	<i>Depend_{ij,t}</i>					
	Росія	Пострадянські країни	ЄС	США	КНР	Анкерні країни (Бразилія, КНР, Індія)
01.01.1996	0,296	0,082	0,161	0,019	0,018	0,007
01.01.1997	0,259	0,086	0,196	0,021	0,028	0,009
01.01.1998	0,199	0,042	0,174	0,022	0,017	0,007
01.01.1999	0,191	0,047	0,170	0,020	0,020	0,010
01.01.2000	0,296	0,100	0,273	0,034	0,043	0,013
01.01.2001	0,303	0,127	0,329	0,033	0,024	0,012
01.01.2002	0,250	0,099	0,313	0,026	0,025	0,012
01.01.2003	0,306	0,105	0,391	0,029	0,036	0,022
01.01.2004	0,360	0,111	0,412	0,041	0,031	0,024
01.01.2005	0,313	0,111	0,347	0,026	0,039	0,024
01.01.2006	0,261	0,116	0,330	0,024	0,033	0,020
01.01.2007	0,274	0,130	0,337	0,023	0,035	0,019
01.01.2008	0,246	0,150	0,331	0,033	0,043	0,021
01.01.2009	0,121	0,064	0,139	0,009	0,023	0,012
01.01.2010	0,304	0,084	0,275	0,022	0,051	0,027
01.01.2011	0,359	0,106	0,321	0,027	0,062	0,032
01.01.2012	0,276	0,090	0,265	0,024	0,059	0,028
01.01.2013	0,234	0,074	0,257	0,020	0,062	0,027
01.01.2014	0,217	0,066	0,248	0,021	0,060	0,021

Джерело: розроблено автором на основі даних: Trademap [Electronic resource] / International Trade Center. — Mode of access: <http://www.trademap.org/>

ності України від РФ (0,19 за 2014 рік проти 0,318 за 1996 рік), водночас показники торговельної залежності України у посткризовий 2009 рік, що характеризувався зменшенням світового попиту, продемонстрували адаптивність ринків пострадянських країн для споживання української продукції.

Розрахунок показника *Depend_{ij,t}* (залежності росту ВВП України від торговельних зв'язків з її партнерами) для України та її окремих торговельних партнерів — ЄС, РФ, пострадянських країн, КНР, США та групи анкерних країн у складі Бразилії, Індії, дозволив дійти наступних висновків (табл. 3):

— зменшується залежність українського ВВП від торговельних зв'язків із РФ, у взаємовідносинах із якою яскраво прослідковується п'ять етапів економічної активності, які тісно корелюють із політичним кліматом в Україні;

— стрімко зменшується вага країн пострадянського простору у рості ВВП України (коефіцієнт 0,15 станом на 1 січня 2008 року проти коефіцієнту 0,06 станом на 1 січня 2013 року);

— попри те, що вплив торговельних зв'язків України з країнами ЄС на ріст її ВВП характеризується порівняно постійністю (коефіцієнт 0,391 для 2003 року; коефіцієнт 0,330 для 2006 року; коефіцієнт 0,321 для 2011 року), країни ЄС у 2013 році (з коефіцієнтом у 0,248 вдруге після зафіксованого у 2004 році переважання важливості торговельних зв'язків з ними для динаміки ВВП України) стали для України тим торговельним партнером, що найістотніше впливав на динаміку її ВВП. Втім, у разі, якщо при аналізі показників залежності торгівлі із країнами ЄС брати до уваги хвилі його розширення (що лістотно збільшували кількість його членів), то слід констатувати невиразні зміни у таких зв'язках;

— незважаючи на те, що КНР за результатами 2013 року увійшла у трійку найбільших торговельних партнерів України, її вплив на динаміку ВВП останньої свідчить про поступові трансформації у взаємовідносинах між країнами. Так, майже відсутній вплив на формування ВВП на перших етапах становлення української держави (на 1 січня 1996 року коефіцієнт залежності

становив 0,018) поступово зрівнявся із показниками залежності від групи пострадянських країн, значення торгівлі з якими стрімко впало (коефіцієнт 0,060 станом на 1 січня 2014 року проти коефіцієнту 0,114 станом на 1 січня 2006 року).

Попри вагомий вплив США на визначення геополітичного вектору розвитку України, існуючі торговельні зв'язки свідчать про невиразне маневрування між показниками в 0,019 (станом на 1996 рік) і 0,021 (станом на 2014 рік).

Втім, отримані показники *TradeShare_{ij}* і *Depend_{ij,t}* більш репрезентативно демонструють якість економічного обміну між Україною та її торговельними партнерами, що дозволяє стверджувати про наступне: структура зовнішньої торгівлі України з РФ і у більшій мірі із США є вкрай неефективною; вплив зовнішньої торгівлі з ЄС на український ВВП є негативним (що характеризується показником у "-0,132"), але в меншій мірі, ніж РФ (показник у "-0,359") та США (показник у "-0,447"); роль зовнішньоекономічних зв'язків України з анкерними країнами на ріст її ВВП є позитивним (показник у "0,534"); прикметно, що членство України в СОТ не позначилось на зміні торговельної залежності України від її основних партнерів [3]; отримані високі показники залежності свідчать як про недостатню диверсифікованість структури економіки України, так й ігнорування необхідності запровадження політики імпортозаміщення, яка б позначилась на змінах у товарних позиціях експорту-імпорту країни.

Водночас, якщо у випадку України (на тлі економічної залежності від ЄС (0,248) і РФ (0,217)) або Таїланду (у якого економічна залежність від КНР сягає 0,174) отримані дані засвідчують про існуючі перекоси у структурі торгівлі та орієнтацію на обраних партнерів, то у випадку перелічених діад країн — про стан, який характеризується відсутністю глобального лідера серед торговельних гравців.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дозволяють дійти наступних висновків:

— залежність України від зовнішньоекономічних зв'язків із РФ негативно впливає на темпи росту ВВП

(зростання торговельних зв'язків на кожну 1000 грн. призводить до зниження ВВП на 2758 грн.);

— залежність України від зовнішньоекономічних зв'язків із США вкрай негативно впливає на темпи приросту ВВП (зростання торговельних зв'язків на кожну 1000 грн. призводить до зниження ВВП на 35289 грн.);

— залежність України від зовнішньоекономічних зв'язків із КНР позитивно впливає на темпи росту ВВП (зростання торговельних зв'язків на кожну 1000 грн. призводить до росту ВВП на 9922 грн.);

— залежність України від зовнішньоекономічних зв'язків із пострадянськими країнами позитивно впливає на темпи росту ВВП (зростання торговельних зв'язків на кожну 1000 грн. призводить до росту ВВП на 9922 грн.);

— залежність України від зовнішньоекономічних зв'язків із країнами ЄС помірковано негативно впливає на темпи росту ВВП (зростання торговельних зв'язків на кожну 1000 грн. призводить до падіння ВВП на 671 грн.);

— торговельними лідерами, що позитивно впливають на зростання українського ВВП (на кожну 1000 грн. 23273 грн. росту) виступають анкерні країни.

ВИСНОВКИ

Отримані показники красномовно засвідчують про необхідність регулювання імпорту з метою оптимізації його структури та обсягів, що, в свою чергу, передбачає комплекс наступних заходів: застосування на основі детального ринкового аналізу та відповідно до норм ГАТТ/СОТ антидемпінгових і компенсаційних мит, товарних квот та інших прийнятних у світовій практиці інструментів захисту вітчизняних виробників; посилення боротьби з тінговою імпортною діяльністю завдяки створенню системи контролю якості імпортованої продукції, максимальній уніфікації оподаткування імпорту, поступовому скасуванню імпортних пільг і запровадженню електронного декларування імпорту; подальшу гармонізацію національного митного законодавства зі стандартами ЄС, що стосуються, зокрема, принципів і процедур виявлення контрафактної продукції, реалізації митного контролю; диверсифікацію географічної структури енергетичного імпорту й подальше зменшення імпорту енергоносіїв завдяки збільшенню власного видобутку (виробництва), а також суттєвого енергозбереження.

Надзвичайно важливими й водночас складними на нинішньому етапі новітньої української історії можуть бути дипломатичні зусилля держави з метою обстоювання економічних інтересів країни. Сформована упродовж багатьох десятиліть структура вітчизняної економіки і базована на ній соціальна політика заперечують можливість одномоментного застосування теоретично вмотивованих кроків з переорієнтації всього господарства на досягнення цілей, зазначених вище. А тому важливо зберегти можливість розвитку співпраці з традиційними партнерами на просторі СНД, що дасть змогу отримати необхідні ресурси для паралельного вирішення стратегічних завдань з інтеграції у світовий ринок.

Література:

1. Бураковський І. Оцінка потреб України у галузі сприяння міжнародній торгівлі. Вплив торговельної політики на людський розвиток / І. Бураковський, В.Мовчан. — К.: ПРООН, 2011. — 127 с.

2. Доусон Л.Р. Комерційна дипломатія: торговельна політика і право: [посібник] / Л.Р. Доусон, М.З. Мальський, Е. ван Дузер, М. Микієвич, Р.Я. Москалик, Р. Чайту та ін. — Львів: Астролібія, 2006. — 704 с.

3. Мельник Т. Тарифне регулювання в контексті членства в СОТ / Т. Мельник // Вісник Київськ. нац. торгів. ек. ун-ту. — 2009. — №2. — С. 5—12.

4. Мусієнко С.В. Торговельна політика як феномен розвитку міжнародного економічного співробітництва країн / С.В. Мусієнко [Електронний ресурс]. — Режим

доступу: http://www.confcontact.com/20100916/ek_musienko.htm

5. Раджан Р. Линии разлома: скрытые трещины, все еще угрожающие мировой экономике / Пер. с англ. И. Фридмана при участии Н. Эдельмана. Издание второе. — М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. — 224 с.

6. Спенс М. Следующая конвергенция: будущее в мире, живущем на разных скоростях / Пер. с англ. А. Калинина; под ред. О. Филаточевой. — М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. — 336 с.

7. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Світова організація торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.wto.org/>

9. Сіденко В. Деградація економічних відносин України та Росії: що далі? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/sidenko_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s-8.pdf

10. Шнирков О.І. Економічні наслідки укладення угоди про асоціацію України з ЄС з урахуванням можливої реакції Росії / О.І. Шнирков // Національна безпека і оборона. — 2013. — № 4—5 (141-142). — С. 90—93.

11. Official website UNCTAD [Electronic resource]. — Mode of access: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

12. Trademap [Electronic resource] // International Trade Center. — Mode of access: <http://www.trademap.org/>

References:

1. Burakovskiy, I. and Movchan, V. (2011), Otsinka potreb Ukrainy u haluzi spryiannia mizhnarodnij torhivli. Vplyv torhovel'noi polityky na liuds'kyj rozvytok [Needs assessment in Ukraine in the sphere of international trade promotion. The impact of trade policies on human development], PROON, Kyiv, Ukraine.

2. Douson, L.R. Mal's'kyj, M.Z. van Duzer, E. Mykiievych, M. Moskalyk, R.Ya. and Chajtu, R. (2006), Komertsijna dyplomatii: torhovel'na polityka i pravo [Commercial diplomacy: trade policy and law], Astrolibiia, Lviv, Ukraine.

3. Mel'nyk, T. (2009), "Tariff regulation in the context of WTO membership", Herald of Kyiv National University of Trade and Economics, vol. 2, pp. 5-12.

4. Musienko, S.V. (2010), "Trade policy as a phenomenon of development the international economic cooperation between the countries", available at: http://www.confcontact.com/20100916/ek_musienko.htm (Accessed 7 July 2015).

5. Radzhan, R. (2013), Linii razlama: skrytye treshhiny, vse eshhe ugrozhajushhie mirovoj jekonomike [Fault Lines hidden cracks still threaten the world economy], Izdatel'stvo Instituta Gajdara, Moscow, Russia.

6. Spens, M. (2013), Sledujushhaja konvergencija: budushhe v mire, zhivushhem na raznyh skorostjah [Next convergence: the future in the world, living at various speeds], Izdatel'stvo Instituta Gajdara, Moscow, Russia.

7. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2015), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 7 July 2015).

8. The official site of World Trade Organization (2015), available at: <http://www.wto.org/> (Accessed 5 July 2015).

9. Sidenko, V. (2014), "Degradation of economic relations between Ukraine and Russia: What Next?", available at: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/sidenko_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s-8.pdf (Accessed 7 July 2015).

10. Shnyrkov, O.I. (2013), "The economic consequences of signing an association agreement with the EU Ukraine considering the possible reaction of Russia", Natsional'na bezpeka i oborona, vol. 4-5 (141-142), pp. 90-93.

11. The official site of UNCTAD (2015), available at: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx> (Accessed 7 July 2015).

12. The official site of International Trade Center (2015), "Trademap", available at: <http://www.trademap.org/> (Accessed 6 July 2015).

Стаття надійшла до редакції 11.08.2015 р.